

KAINUUN SAAMELAISPERÄISIÄ PAIKANNIMIÄ

rtikkelissani vuodelta 1990 olen käsitellyt kolmattakymmentä Kainuun paikkannimeä, jotka joko varmasti tai mahdollisesti ovat lappalaisperäisiä (käytän nimityksiä saamelainen ja lappalainen toistensa synonyymeina). Niiden etymologiat ovat suurimmalta osalta alkuaan muiden, ennen kaikkea T. I. Itkosen esittämiä, mutta paikallistuntemukseni sekä uusien ja vanhojen arkistotietojen avulla olen voinut tarkentaa tietoja ja löytää uusiakin nimiä. Jatkan tässä artikkelissani samaan tapaan ja käsittelen tusinan verran nimiä ja nimipesyeitä, joista osa on jokseenkin varmasti saamelaisperua, osa epävarmoja¹. Varsinaisena tutkimusalueenani on tälläkin kertaa Kainuu, mutta pidän nimien levikkiä silmällä laajemminkin. Esitän nimet pääosin yleiskielisessä asussa, mutta käytän murremuotoja silloin, kun se nimien etymologioinnin kannalta on tarpeellista.

ASKA

Pohjois-Suomessa on verraten yhtenäisellä alueella useita *Aska*-nimiä, jotka esitän selvyyden vuoksi numeroituina:

1. Muhoksen Suokylässä on kallio nimeltä *Askankallio*.
2. Puolangan pohjoisosassa on vaara ja vanha talo nimeltä *Askanmäki*, taloa merkitsevästä jo kartassa v. 1650 asussa askamäcki. Vaaran pohjoispuolella on *Askanjärvi*, josta laskee *Askanjoki* Pudasjärven puolelle Korpiseen.
3. Taivalkoskella Tyräjärven lounaispuolella on kaksi pienehköä järveä, *Iso Aska* ja *Pikku Aska*, joista virtaa *Askanoja* Tyräjärveen.
4. Kuusamon Rukajärven kylässä on *Askinniemi* ja *Askinjoki*, joka esiintyy Salmisen uudistilan syynikirjassa v. 1764 muodossa *Askanjoki* (Jyrki Toivainen 1975, NA).

¹ Kiitän Virittäjän palauteryhmän lappologeja heidän rakentavista kommentistaan ja varsinkin Terho Itkosta, joka 4.9.95 minulle lähettämässään kirjeessä esitti useita artikkelini hyväksi koituneita näkökohtia.

5. Sallan Ahvenselän kylässä on vanha talo nimeltä *Aska*.

6. Erittäin laaja *Askan*-alkuisten paikannimien ryväs on Kemijärvellä Jumiskonselän etelä- ja länsipuolella: *Iso Askanjärvi* (osin Posion puolella), josta *Askanjoki* laskee *Ala-Askanjärven* kautta Jumiskonselän *Askanperään*. Jumiskonselän länsipuolella ovat mm. *Askantunturi*, *-vaara* ja *-kangas*. Rypäaseen kuuluu pitkälti toistakymmentä nimeä, sekä vesistö- että maastonimiä, kaikki genetiivialkuisia.

7. Sodankylässä on kylä nimeltä *Aska*, johon liittyy maastonimi *Askankangas*.

8. Ruotsin Ylitorniolla on suo nimeltä *Askivuoma* ja sen keskellä *Askijärvi*.

Ruotsin Ylitornion nimiä lukuun ottamatta *Aska*-nimet ovat verraten yhtenäisellä alueella, joka ulottuu Puolangalta Sodankylään. Levikki on suunnilleen sama kuin Suomen *Parva*-nimillä (ks. Räisänen 1990: 106). T. I. Itkonen on yhdistänyt v. 1920 (s. 3) *Aska*-nimet lapin sanaan *aske* 'syli, helma' (on suomen *yskä*-sanan etymol. vastine), mutta jättänyt sen myöhemmin (1948a: 104) pois luettelostaan. Syynä poistolle on ilmeisesti se, että lapin sanassa on tumma *a* (Niels. *âs'ke*), jota vastaa suomen lappalaislainoissa tavallisesti *i* (esim. *Inari* < lp. *Ânar*, talon nimenä mm. Pudasjärven Korpisen kylässä; lisäesimerkkejä Terho Itkonen 1957: 21 alav.). Suomen *Aska* ~ saamen *aske* -rinnastusta puoltaa jossain määrin se, että joissakin peräpohjalaismurteiden saamelaisperäisissä lainoissa tummaa *a*:ta vastaa suomessa *a*, esim. *maka* 'muka', *narkistaa* 'koinia' (Terho Itkosen huomautus kirjoittajalle). Mikäli *Aska*-nimet kuuluvat *aske*-nominin yhteyteen, paikannimien motiivina on ilmeisesti ollut sanan jokin metaforinen merkitys, esim. Nielsenin mainitsema 'kahden tunturirinteen välissä oleva laakso' tai useimmissa sanakirjoissa mainittu 'talaan, heinäsuovan pohjalattia'.

Toinen mahdollisuus on, että *Aska*-nimiin sisältyy tuntematon henkilönnimi. Tähän suuntaan viittaa se, että useimmat *Aska*-nimet ovat nykyisin genetiivialkuisia. Levikin ja Puolangan Askanmäen iänkin perusteella paikannimiä voi jälkimmäisessä tapauksessa-kin otaksua saamelaisperäisiksi.

HOSSA

Hossa, *Hossi* -nimiä on Länsi- ja Pohjois-Suomessa verraten paljon; esim. Taivassalo *Hossi* (virtapaikka Vehmassalmessa), Uskela *Hossamo* (niitty), Lohja *Hossanummi* (metsää), Somero *Hossi* (peltomaa), Sammatti *Hossiasuo* (suo), Keikyä *Hossa* (talo ja sukunimi), Isojoki *Hossaneva* ~ *Hosianeva* (suo), Alavieska *Hossansalmi*, Ruotsin Ylitornio *Hossaperä* (suoniitty), Ruotsin Kaaresuvanto *Hossijärvi*, Sodankylä *Hossasuvanto*, Enontekiö *Hossavuopio* (mutka Alajoessa), Savukoski *Hossanniva* (vuolas virta). Nimet pohjautuvat Länsi-Suomessa 'kangaskortetta, kortetta' merkitsevään *hosia*-sanaan tai tarkemmin sanoen siitä eriytyneeseen (ehkä assimilaatio *hosja* > *hossa*) appellatiiviin *hossa*, joka esim. Alavieskassa merkitsee 'heinälatoa ympäröivää aluetta' (suoperäisellä maalla olevan ladon polkeutunut ympäristö kasvaa usein kortetta). Peräpohjolan ja Länsipohjan *Hossa*, *Hossi* -nimet voivat olla osaksi länsisuomalaisperäisiä, mutta kuten tuonnempana Suomussalmen *Hossan* yhteydessä ilmenee, osaksi niiden taustalla voi olla lpN *hoas'sa*, lpI *hoas'si* 'korte', joka tosin on myöhäinen laina juuri suomen *hosia*-sanasta.

Suomen itämurteissa *hosia*-muodon äänteellinen vastine on *huosia* ja karjalan kielessä *huosja* ~ *huosie* 'kangaskorte, korte'. Myös sanan itäinen äännevariantti esiintyy mo-

▷

nissa paikannimissä; esim. Kivennapa *Huosiainlampi*, Savonlinna *Huosiislahti*, Kitee *Huosiinmäki*, Nurmes *Huosiakangas*, Rautalampi *Huosiainsaari*, Suonenjoki *Huosiainen* (kolme lampea), Iisalmi *Huosiainharju*, Saarijärvi *Huosiainen* (lampi), Vimpeli *Huosianmaa*. Odotuksen mukaista on, että itämurteinen muoto on myös monissa keski-, pohjois- ja peräpohjalaismurteiden alueen nimissä; esim. Oulainen *Huosionkangas*, Muhos *Huoseuslampi*, Ylikiiminki *Huoseusselkä* (kangasmaata), Kemijärvi *Huosio* (saari).

Kainuussa nimet ovat nykyisin *Huosius*-alkuisia; esim. *Huosiuskangas* Kajaanin Mainualla, *Huosiusvalo* (kangasmaisema) Kuhmon Lammasperällä, *Huosiuskoski* Hyrynsalmen Luvankylässä, *Huosiusniemi* Puolangan Puolankajärvessä. Vuoden 1667 tuomiokirjassa on mainittu Huosijäki Puolangalta (Tuokko 158). *Huosia(in)*-appellatiivia ei nykyisin tunneta Kainuussa 'kortetta' merkitsevänä, mutta sana on ollut yleinen vielä 1900-luvun alkupuoliskolla tuohesta tehtyä pesintä tarkoittavana.

Edellä esitetyn valossa on kiintoisaa huomata, että Suomussalmen koilliskolkassa on samassa vesistössä vierekkäin kaksi järveä, joista suurempi on nykynimeltään *Hossanjärvi* (kartassa v. 1650 Hossa Jerfui) ja pienempi *Huosiusjärvi*. Järviä erottaa toisistaan vain soraharju, *Huosiharju*. Vanhin kartta, jossa kumpikin järvi on nimetty, on vuodelta 1746, ja niminä ovat Håssan Jervi ja Huosio. Nimet kuuluvat alkuaan selvästi samaan rypääseen. Suuremman järven nimi pohjautuu luultavasti lapin *hoas'šsa*-sanaan, kun taas pienemmän nimi on vienalais-kainuulaisessa asussa. Nimeämisperuste on kummassakin sama, mutta vain suuremman järven nimi on säilynyt lapinkielisenä. Kuten aiemmin olen osoittanut (1990: 105–106), samassa Peranganjoen vesistössä on myös järvi, jolla on yhteiseen nimeämismotiiviin perustuvana sekä lapinkielinen (*Parvajärvi*) että karjalankielinen (*Lavajärvi*) nimi. Ilmeisesti juuri Vienan karjalaiset ovat ennen suomalaisia olleet häätämässä lappalaisia Hossan seudulta ja samalla kääntäneet lappalaisperäisiä nimiä omalle kielelleen.

Suomussalmen *Hossa*-nimi osoittaa, että mahdollisesti jotkut muutkin — sinänsä harvinaiset — itäisen Suomen nimet kuten Haukivuoren *Hossalonniemi* ja Leppävuiran *Hossasuo* voivat olla määreosaltaan lappalaisperäisiä. Toinen vaihtoehto on, että ne ovat keskiaikaisia hämäläisnimiä.

JAAPPAA

Suomussalmen Kiantajärven länsisivulla on laaja *Jaappaa*- (murteessa vanhastaan *joappoa*-) nimien ryväs: *Jaappaanjärvi*, *-joki*, *-lahti* (lahti Kiantajärvessä), *-niemi* (niemi ja talo), *-kangas* (laaja kangas) ja *Jaappaanvaara*, johon on perustettu v. 1797 *Jaappaan* (murteessa vanhastaan *joappoa* : *joappoassa*, vir. Jaappa) tila. Nimi esiintyy tuomiokirjoissa jo 1600-luvun puolivälissä: Jaapanoja 1652, Jaappaanjoki 1654 (Tuokko 159).

Kuusamossa on eri paikoissa kaksi *Jaapan*-alkuista luontonimeä: Hiltusenkyllän Kallioluomassa on *Jaapanniemi* ja pohjoisempänä Kuusamojärven *Jaapanlahti*. Tornionjoessa Kolarin ja Pajalan kohdalla on koski, *Jaapakoski* (jo 1598 Japakoskj, ks. Vahtola 1980: 76) ja sen alapuolella väylässä *Jaapakallio*.

Muita kuin Suomussalmen, Kuusamon ja Tornionjoen *Jaappa(a)*-nimiä ei näytä Suomessa olevan. Leppävuiralla on kyllä *Jaaponniitty*, mutta sen määreosa on ilmeisesti miehennimi (vrt. *Jaapetti*, *Jaapi*, *Jappo* < *Jafet*).

Jaappa(a)-nimiä on levikin, iän ja Suomussalmen nimen äänneasunkin takia syytä arvella saamelaisperäisiksi. Vahtola onkin yhdistänyt Tornionjoen Jaapakosken lpR:n sanaan *jappe* 'en höjd som slutar åt två håll'. On kuitenkin huomattava, että kaikki *Jaappa(a)*-nimet näyttävät olevan vesistönimiä eikä maankohoumaa tarkoittavia.

Jaappa(a)-nimien kannaksi sopii parhaiten jokin lapin adjektiivi kuten tuonnempana esiin tulevissa *Laattaa*, *Laatas* -nimissäkin. Nimeämisperustetta ajatellen lähtökohdaksi käy 'mustaa' merkitsevä lpN *čap¹ pād*, lpI *čappad*, sillä suomalaisessa vesistönimistössä esim. *Mustalampi* ja *Mustalahti* ovat tavallisia, jolloin nimeämismotiivina on joko veden tummuus tai vesialuetta reunustavan metsän aiheuttama varjoisuus. Nimien äänneasusta on todettava ensiksikin se, että lapin sananalkuinen suhuaffrikaatta *č* olisi *Jaappa*-nimissä substituoitu *j*:llä kuten esim. tapauksissa *Jurttivaara* (pn. Nurmeksessa, vrt. lpI *čurtte* 'takamus, pylly') sekä Peräpohjolan murteiden appellatiiveissa *jolma* 'salmi' (vrt. lpI *čoalmi*) ja *jokos* 'porolauman tai ahkion jälki lumessa' (vrt. lpKld *čuokas*) ja porotermisissä *juovoa* 'seurata perässä' (vrt. lpN *čuovvot*).

Jaappaa ja *Laattaa* edustuvat Suomussalmen murteessa toisen tavun vokaaliston osalta samoin: *joappoa* ja *loattoa*. Murremuoto *joappoa* edellyttäisi joko lähtömuotoa **jaappa-ya* tai **jaappaða*. Lapin *čap¹ pād* on alkuaan *eða*-adjektiivi, ja tuloksena suomessa olisi **jaappea* tai vielä mieluummin **jappea* (Terho Itkosen huomautus kirjoittajalle). Nimi on siirtynyt saamesta suomeen siis tavanomaisista vastaavuuksista poikkeavasti transponoituna. Kuusamon ja Torniojoen *Jaapa(n)*-alkuisissa nimissä toisen tavun vokaali on lyhyt. Ilmiöön voi ehkä verrata sitä, että myös *vainaja* (< **vainaya* > Suomussalmen murt. *vae-noa*) on peräpohjalaismurteissa lyhytvokaalinen *vaina*.

JÄMÄS

Kuhmon taajamasta peninkulman verran lounaaseen on lähes kolme kilometriä pitkä *Jämäsjärvi*, josta laskee *Jämäsjoki* Ontojärven *Jämäslahteen*. Nimiryppäeseen kuuluvat lisäksi luontonimet *Jämäsvaara*, *Jämäsniemi* ja *Jämäsaaari*. Seudun taloista käytetään yhteisnimitystä *Jämäs* (: *Jämäksessä*). Rypään laajuudesta päätellen kyseessä on vanha nimi.

Kuhmon Jämäs näyttää olevan Suomen nimistössä ainoa laatuaan (myöskään **Jää-mäs*-nimiä ei löydy). Lähtökohdaksi voisi ehkä ajatella lapin kielen 'kuollutta, vainajaa' merkitsevää sanaa (Sammallahti 1989) *jámeš*. Oletuksen tekee epävarmaksi se, että sanan ensi tavussa on heleä *a*, jota vastaa suomessa tavallisesti *a* tai *aa*, kuten esim. tapauksessa *saame* < lp. *sápme* (= Niels. *sabme* < **šämä*). Seuraavaksi tarkastelen, voisiko juuri tästä sanasta löytyä Kuhmon Jämäs-nimelle rinnakkaistapaus.

Lapista lainautuneen *saame*-sanana yhteyteen on liitetty Leppävirran *Saamaisten* kylän nimi (T. I. Itkonen 1948a: 100; Pirinen 1988: 276). Sen sijaan nimiä *Säämäjärvi* ja *Sääminki* ei yleensä ole rohjettu selittää lapin *sabme*-sanasta johtuviksi. Esimerkiksi Nissilä (1976: 126) liittää nimet *Säämä*, *Säämänen* ja *Sääminki* ortodoksiseen karjalaiseen miehennimeen *Sema*, *Semana* (< ven. *Semen*). Säämingin *Sääminginsalo* mainitaan asiakirjoissa jo v. 1364, ja samaa paikkaa tarkoittanee Pähkinäsaaren rauhansopimuksessa v. 1323 rajapaikkana mainittu Samosallo (Pirinen 1982: 27 ja 1988: 297–299, 302–305). Aunuksen Säämäjärvi on puolestaan suuren järven nimi. Nissilän etymologia ei tunnu

▷

uskottavalta, koska näin merkittävät paikat ovat hyvin todennäköisesti olleet jo vuosisatoja nimettyinä ennen kristinopin tuloa Karjalaan. Siksi tekee mieli yhdistää nimet Säämäjärvi ja Sääminki lapin *sabme*-sanaan heleästä *a*:sta huolimatta. Onhan *Sääminki*-nimessä saamelaisperäisille nimille tyypillinen johdin *-nki*, ja Sääminginsalo liittyy mitä ilmeisimmin asiallisestikin saamelaisiin. Tässä olisi Kuhmon Jämäs-nimelle rinnakkais-tapaus. Onko heleän *a*:n substituoinen *ä*:llä ominaista nimenomaan karjalaisalueille?

LAATAS, LAATTAA, LAATTAJA

Itä-Suomessa ja Peräpohjolassa on yhteensä nelisenkymmentä paikannimeä, joihin näytetään sisältyvän sama maastoappellatiivi. Nimiesiintymiä on kolmella erillisellä alueella: Peräpohjolan länsiosassa, Pohjois-Savon ja Kainuun alueella sekä Saimaan ympäristössä.

Nimiryhmän selvittelyn aloitan keskiryhmästä ja muodoista *Laattaja* ja *Laattaa*. Murremuodon *loattaja* nimestäjät ovat kirjanneet vain Kuusamon Kurvisenkylästä (*loattajankangas* ja *loattaja*, suurehko järvi) ja Hyrynsalmen Kytömäestä (*loattajarrinne* ja *loattaja*, v. 1777 perustettu tila, vir. *Laattaja*). Näiden muotojen suhde seuraavana puheeksi tuleviin Suomussalmen *loattoo*-nimiin on ongelmaton, koska Kainuun ja Kuusamon murteissa tavataan esimerkiksi tavallisen *vaenoo*-muodon asemesta joskus *vaenaja*. *j*:llistä asua on Hyrynsalmen nimien osalta tukenut talon virallinen nimi, mutta Suomussalmen puolella olen kuullut siitäkin muotoa *loattoo*.

Aivan varmoja *Laattaa*-nimiä, joiden toisen tavun pitkä *a* edustuu murteissa samoin kuin spiranttien γ ja δ katotapauksissa (esim. Kainuun murteissa *majjoo* 'majava', *vaenoo* 'vainaja', *kalloo* 'kalaa'), on kirjattu vain kolmesta Pohjois-Savon pitäjistä ja Suomussalmelta: Pielavesi *loattoo* (kallio ja talo), Kiuruvesi *loattoo* (torppa ja myöhempi tila), Sonkajärvi *luattoommäk* (mäki ja kantatila), Suomussalmi *loattoo"aho* (metsää Kerälänkylässä), *loattooansuo* (niittysuo Ala-Vuokissa), *loatas* : *loattoalla* (soiden välissä oleva kuiva kangas Yli-Vuokissa; *loattoalla*-muodon 2. tavun diftongi osoittaa, ettei nimen perusmuoto voi olla alkuaan *s*-loppuinen, vrt. murteen *lammas* : *lampaan*), *loattoavvoara* ja *loattoo* (vaara ja sen laitaan 1930-luvulla muodostettu tila, vir. *Laatas* Kiannankylässä). Suomussalmella nimiä on siis neljässä eri kylässä.

Ilmeisesti *Laattaa*-tyypistä hämärtyneitä tietä eriytyneitä ovat mm. Paltamon *loattaanharju*, *loattaansuo* ~ *loattaensuo*, Kuhmon Lentiiran *loattaenkangas* (tasainen laaja kangas), Kuhmon Korpisalmen *loattaellehto* — ikään kuin edellisissä olisi monikon genetiivi —, Kuhmon Kuumun *loattoinsuo* (*oi* pro *oa* voi olla merkitsijän virhe), Kuhmon Iivantiiran *loattea"aatijo* (entisen talon paikka Kivilehdon maalla, omp. 1967) sekä luultavasti myös Sotkamon *luatansuo* (laaja tasainen suo) ja Riistaveden *luatavvuaru* (harju). Kuhmon Iivantiiran *loate* : *loatteessa* (korkeahko kangasmaisema) näyttää kuuluvan paikan laadun perusteellakin tähän yhteyteen, mutta on johdos *laatta*-vartalosta.

Oma erillinen *laatta*-nimien alue on Saimaan ympäristössä Savitaipaleen ja Punkaharjun välillä: Savitaipale *laattaalluoto* (kallioluoto Saimaassa Rahikkalan kylässä), Taipalsaari *loatas* ~ *loattoanniemi* (kallio Illukansaaressa; täällä 2. tavun *oa* mahdollinen myös *lammas*-tyypin sanoissa), *loattaioar* (kalliosaari Saimaassa Jauhialan kylässä), Savonlinna *luattaanniemi* ja *luattaankallii* (niemi ja siinä oleva kallio Pihlajaveden Pesolansaaressa), *luattaa* (saari Pienessä Haukivedessä), Rantasalmi *luatas* ~ *luattaa* ~ *luattaansuar*

(saari Pihlajavedessä), Punkaharju *luatassuar* (saari). Saimaan alueen nimien tarkoitteet ovat useimmiten kalliosaaria, ja nimet pohjautuvat — toisin kuin Pohjois-Savossa ja Kainuussa — kauttaaltaan *laatas* : *laattaa* -vartaloon. Erillään Saimaan nimistä on Asikkalan *laataanharju* (soramäki).

Toinen *laatas* : *laattaa* -vartaloon perustuva nimien esiintymäalue on Rovaniemellä, Kittilässä ja Tornionjoen kahta puolta; esim. Rovaniemi *laathajjänkä* (raivattu niitty), Ylitornio *laathaankangas* (kangas jossa jyrkät rinteet ja tasainen laki), Muonio *lassinlaatas* (Soutuvaaran tasainen laki), Kittilä *laatas* (matalahko laki Pallastunturin länsiosassa), *laataskallio* (kallio Saijanvaarassa), Ruotsin Pajala *laatas* (laaja, matala vaara).

Anna Isoniemi on merkinnyt v. 1931 Kittilän murteesta sanan *laatas* 'tasanko, miel. korkeahko ja kuiva': »sievä lakea paikka, oikhen sievä laatas – – on maassa olemassa semmonel laatas paikka.» Sana on siis sekä substantiivi että adjektiivi. Inkeri Tuovinen on tavoittanut 1929 Vesisaaresta yhdyssanan *laattasmaa*, joka on »lakea tasanen sievä». Tämä appellatiivi sopii erinomaisesti luonnehtimaan Peräpohjolan *laatas*-nimien ja samoin Pohjois-Savon ja Kainuun *laattaa*-nimien tarkoitteita. Esimerkiksi Kuhmon Lenttiiran Laattainkangas on tasainen ja laaja soiden ympäröimä kangasmaisema. Saimaan alueen nimet tarkoittavat yleensä kalliosaaria, mutta muuten ei paikkoja ole nimilipuissa tarkemmin luonnehdittu.

Nämä *Laatas*, *Laattaa* -nimet eivät voi perustua muinaisruotsista lainattuun *laatta*-sanaan, sillä toisaalta Suomessa on myös selviä *laatta*-nimiä, esim. *Laattakiviä* kymmenittäin eri puolilla maata, *Laattakallio* Lapualla, *Laattakallionmaa* Pudasjärvellä jne. On kyllä olemassa sellaisia nimiä kuin *Laataskallio* Hollolassa ja *Laa(t)taskivi* Elimäellä sekä *Laataskivet* Iitissä ja *Laataskivenmaa* Hollolassa, mikä viittaa eri lähtöä olevien nimien sekoittumiseen. Lounais-Suomen Velkuallakin on *Laataskari*. Kittilän *Laataskuusikko* kuuluu *laatas*-nimiin, sillä appellatiivikin on merkitty sieltä myös asussa *laattas* (Hj. Antoni 1902).

Mikä on sitten *Laatas*, *Laattaa* -nimien lähtökohta? Suuri osa nimistä rinnastuu luontevasti Kittilästä todettuun *laatas*-nominasiin, joka — kuten jo Vahtola (1980: 78) on esittänyt — on laina lapista, vrt. lpR *láhtes* 'långsluttande (icke brant)', lpI *läätis* 'eben (Erde, Eis)', lpKo *lä'ttes* ym. 'loiva mäki; tasainen, lakea'. *Laatas* voi olla lähtöisin yhtä hyvin lapin adjektiivin predikatiivi- kuin attribuuttimuodosta, sillä sana on kummassakin perusmuodossaan *s*-loppuinen. Sen sijaan Pohjois-Savon *luattoo* ja Kainuun *loattoa* edellyttävät lähtömuotoa **laattaya*, vrt. samojen murteiden *majjoo* ja *majjoa* 'majava'. Pohjois-Savon ja Kainuun nimissä on todennäköisesti alkuaan kyse lapin adjektiivin -*g*-johdoksesta, joka vastaa suomen -*va*-johdoksia (< mksm. -*ya*; ks. Korhonen 1981: 323). *Laattaa* on siis 'tasava'.

*KUUKASJÄRVI

Nykyisin Purasjärvenä tunnettu järvi Suomussalmen Vuokin itäräjällä on kartassa vuodelta 1650 nimellä Kuckas Jerf:. Nimen pohjana on selvästi lapin 'pitkää' merkitsevä sana attribuuttimuotoisena, vrt. lpN *gukkēs*. Ranualla on nykyisinkin järven nimenä *Kuukasjärvi*. Suomussalmen Purasjärvi on kapea mutta yli viisi kilometriä pitkä. Karttoihin myöhemmin (esim. Suomen taloudellinen kartta v:lta 1940) yleistynyt *Kuupasjärvi* on ilmeinen erehdysmuoto, jossa *k* on vaihtunut *p*:ksi: nimiarkiston kokoelmissa on Suomus-

▷

salmen Kuupasjärven lisäksi vain yksi Kuupas-nimi, *Kuupasvuori* Savitaipaleelta. Kuupasjärvi-nimeä ei käytetä muuten kuin kartoista opittuna. Kansanomainen nimi on *Purasjärvi*, tuomiokirjoissa jo 1654 Puraxenjärwi. Tämän nimen kantana on luultavasti ’jäätuuraa’ vienalaismurteissa ja laajalti suomessakin merkitsevä *puras* (sukunimeä Puranen ei Kainuussa esiinny 1600-luvulla). Näyttää ilmeiseltä, että Purasjärvellä on vielä 1600-luvulla ollut rinnan sekä saamenkielinen että vienalaislähtöinen nimi. Heti Purasjärven eteläpuolella on toinenkin lapinkielinen nimi: kaksi *Parvajärveä* ja *Parvavaara*.

SAPSOJÄRVI

Sotkamossa on n. 15 kilometriä pitkä kaksiosainen *Sapsojärvi* (*Iso* ja *Pieni Sapso*), *Sapsokoski* ja *Sapsoperä* (kylä Pienen Sapson kaakkoispäässä), jo kartassa 1650 Sapsa Jerf.

Suomen kielessä on kyllä sana *sapsa*, *sapso*, jolla on sellaisia merkityksiä kuin ’hevosen etujalan lavan alla oleva lihas, kirveen terästä ulkoneva kieleke ym.’ (SKES), mutta sanan merkitys ei sovi kunnolla motivoimaan järven nimen syntyä. Rohkenen esittää nimen lähtökohdaksi inarinsaamen sanaa *šapša* ’siika’ (= lpN *šak* ’šâ, koska norjanlapissa *pš* > *kš*, ks. Korhonen 1981: 170–171), vaikka lappologien mukaan suomessa odottaisi lähinnä muotoa **sapsi*. Ison Sapsojärven ja Kiantajärven välissä on *Kuolasalmi*, jo kartassa 1650 asussa Kola salmi (vrt. lp. *guolle* ’kala’), joka on varma saamelaisperäinen nimi.

Ruokolahdella on *Sapsalahti* ja Alavudella *Sapsalampi* (lampi ja kylä). Venäjän Karjalan veroluettelossa vuodelta 1597 on mainittu Säämäjärven ja Lintujärven väliseltä alueelta nimi *Säpšöjärvi* (СЯПШЮОЗЕРО; Asiakirjoja 1987 s. 229).

ÄNÄTTI

Kuhmon koilliskulmalla on *Änättijärvi*, Kuhmon kolmanneksi suurin järvi. Paltamon Kivesjärvi on Änättijärveäkin suurempi, ja sen laajin selkä on *Änäntinselkä*. Näihin nimiin sisältyy todennäköisesti lapin kielen sana (Niels.) *ædne*- ’paljo’ (on suomen *enä*-sanan etymologinen vastine ja merkinnyt alkuaan ’isoa’ kuten Koltassa vieläkin). Suomessa näyttää olevan vain nämä kaksi *Änätti*-nimeä, mutta *Änä*-alkuisia nimiä on Itä-Suomessa muitakin: *Änäjoki* sekä Parikkalassa että Salmassa; *Änäsuo*, 150 hehtaaria laaja suo Kurkijoella; *Änäkänselkä*, laaja järvenselkä Leppävirralla; *Änäkänjärvi*, järvi Iisalmen ja Pielaveden rajalla; *Änäkkälahti* Muuruvedellä; *Änäkkäniemi* Pielisjärvellä jne. Ainakin osaan näistäkin liittyy luontevasti merkitys ’iso’. *Änätti*-nimien *-tti* (vrt. *emätti*, *kevätti*) ja *Änäkkä*-nimien *-kkä* ovat suomalaisia johtimia.

JUOLUNKA

Kuhmon Lentualla Kalliojoen reitillä on kolmen kilometrin pituinen *Juolunkajärvi* ja sen koillispuolella neljän kilometrin pituinen *Hoikka Juolunka*. Järviä erottavat toisistaan pitkät Kangasniemi ja Ruokolansalmi. Nimi on mainittu kartassa 1650 asussa Jolunga Jerui ja tuomiokirjoissa (Tuokko 159) v. 1694 muodossa Julonganiemi ja Jåulungasallmi, jolla on

ilmeisesti tarkoitettu nykyistä Ruokolansalmea. Nimirypäaseen kuuluvat nykyisin lisäksi vanha talonnimi *Juolunka* sekä luontonimet *Juolungankangas*, *Juolungansuo* ja *Juolunganjoki*, joka laskee Kalliojärvestä Juolunkajärveen.

Kuhmon kaakkoiskolkassa Jonkerin kylässä on toinen Juolunka: *Juolunkalampi* ja *Juolungansalmi*, salmi Syvänlammin ja Juolunkalammin välissä. Syvänlammin ja Juolunkalammin erottaa toisistaan pitkä niemi.

Kummankin Kuhmon Juolunka-nimen syntymotiivi liittyy ilmeisesti järvien välissä olevaan pitkään niemeen. *Juolu*-nimiä on etenkin Keski-Pohjanmaalla ja Länsi-Lapissa; esim. *Juolu*, pitkänomainen mäkimuodostelma Ullavalla; *Juoluharju*, metsää Kälviällä; *Juolunselkä*, kangasmaata Piippolassa; *Juolunniemi*, niemi ja talo Jerisjärven pohjoisrannalla (nimi kuulunut alkuaan ehkä koko Keimiönniemelle) Muoniossa; *Juolutievat*, kivikoharjuja Enontekiöllä; *Juoleikonkangas* Ähtärissä; *Juoleikkokangas* Alajärvellä. Etelä-Savossa Sulkavalla on yksinäinen *Juolumäki*.

Paikoin pohjalaismurteissa tunnetaan nimiin sisältyvä appellatiivikin: Ullava *juolu* 'nevalle työntävä matala kangas', Kaaresuvanto (Länsipohja) *juolu* 'vaaranlaita jossa halkeamia ja kiviä', Ylitornio (Länsipohja) *juoleikko* 'kivikko, yleensä vaaran laidassa'. *Juolu*-nimien tarkoittamien paikkojen vähäiset erot johtuvat eri seutujen luonnon eroista, mutta silti nimiin näyttää yleensä liittyvän merkityspiirre 'pitkänomainen kivikkoisen muodostelma' taikka 'kapea kangasmaa vesien tai nevojen välissä'.

T. I. Itkonen (1948a: 104) mainitsee Juolungan lappalaisperäisinä pitämiensä nimien luettelossa. Terho Itkonen (kirjeessään 4.9.1995) on ystävällisesti auttanut minut sanape-syeen jäljille, joka erittäin hyvin tuntuu sopivan *Juolu(nka)*-nimien ja pohjalaisen *juolu*-appellatiivin lähtökohdaksi. Kyseessä on sanue, jota edustaa mm. pohjoissaamen subst. (Niels.) *čuollo*, (Sammallahti 1989) *čuollu*. Sammallahden mukaan sanan merkitys on 'lohipadon johde'. T. I. Itkosella on koltan- ja kuolanlapista sanalle merkitys '(poro)aita' ja Genetzillä kuolanlapista mielenkiintoinen 'niemen poikki pantu aita, murros' (KKS 688).

Nesheim (1947: 159, 174–177) on osoittanut kieli- ja kansatieteellisin kriteerein, että lapin *čuollo*-sanue (subst:n ohella mm. adv. *čuollot* 'syrjittäin', adj. *čuolo*- 'syrjittäin oleva') on vanhaa pyyntisanastoa, sekä lohen että peuran pyyntiin kuuluvaa. *Čuollo* ei ole ollut varsinainen poikkivirtaan rakennettu lohipato, vaan patoon nähden syrjittäin (vrt. *čuollot* 'syrjittäin') oleva johde, joka kokoaa loheta kohden pyydystä. Samalla tavoin *čuolu* on ohjannut peurat pyydystenä olevaan kuoppaan tai kehäaitaukseen. Nesheim pitää nimenomaan merkitystä 'niemen poikki pantu aita' selvimpänä todisteena *čuollo*-sanueen kuulumisesta myös peuran pyyntisanastoon.

Kuhmon ja Keski-Pohjanmaan paikannimet osoittavat Nesheimin oletuksen täysin oikeaksi. Kuhmossa kummankin Juolungan pitkä ja kapea vesien välinen niemi on ollut oivallinen paikka peuran pyyntiin. Tarkoitukseen sopivia ovat olleet myös nevojen ympäröivät kangaskielekkeet Keski-Pohjanmaalla. Länsi-Lapissa vaaran reunaa seuraileva louhikkoinen kivikko on ollut peuramiehille aivan luonnon rakentama juolu.

NÄLJÄNKÄ

Suomussalmen luoteiskulmalta virtaa *Näljäncäjoki* ~ *Näljäncänjoki* *Näljäncäjärven* läpi Puolangan puolelle Suolijärveen ja edelleen Iijokeen. Vesistö on antanut nimensä laajalle

▷

Näljängän kylälle, mainittu verokylänä jo 1625 asussa Nälängö Jerfwi (VA 4955), järveä tarkoittavana kartassa 1650 Nelienge Jerfui. Nimen loppuosa *-nkä* on todennäköisesti johdinta. Kannaksi ei Kainuussa sovi äänteellisistä syistä *nälkä*, ja tuskin tulee kyseeseen harvinainen ja seudulla nykyisin täysin tuntematon appellatiivi *näljä* 'lima, kuola', johon voi pohjautua esim. Parikkalan *Näljäluso*, notko jossa on lähes aina vettä. Hakulinen (1979: 133) on yhdistänyt Näljängän *näljä*-sanaan. *jänkä*-loppuinen yhdysnimikään ei liene kyseessä, koska *jänkä*-nimiä ei Suomussalmella muuten ole.

Näljänkajärven luoteispuolella vajaan peninkulman päässä on *Naamankajärvi*, jonka määreosa on saamea, vrt. (Sammallahti 1989) *námmi* 'kasvavien sarvien nahka, naama'. Luontevaa on etsiä myös *Näljänkä*-nimelle saamenkielistä etymologiaa. Äänteellisesti nimi rinnastuu melko hyvin saamen 'neljää' merkitsevään lukusanaan (Sammallahti mt.) *njeallje* ~ *njeallja* ja vieläkin paremmin järjestyslukuun *njealját*. Jälkimmäisestä olisi tuloksena luontevimmin **Näljäntä*, mutta koska *ntä*-loppuisia paikannimiä ei seudulla yleensä ole, nimen loppuun on tullut tavallinen nimistönjohdin *-nkä*. Vaikka edellä esitetty sanarinnastus olisikin oikea, aivan varmaa nimeämismotiivia se ei paljasta. Ylhäältä vedenkajalta lähtien Näljänkajärvi on kyllä neljäs järvi (ylempänä Junnojärvi, Kalliojärvi ja Kortejärvi), mutta olisiko järvi nimetty yläjuoksulta päin? Alhaalta Jongunjärvestä (vrt. *Jonko*, lappalainen miehennimi; T. I. Itkonen 1948b: 493) laskien Näljänkajärvi on kuudes järvi. Jongunjärven ja Näljänkajärven välisistä järvistä Jaurakkajärvi (vrt. lp. *jávri* 'järvi'), Korpinen ja Suolijärvi ovat suuria järviä, Pelttarinjärvi (nimi 1600-luvulla järven rannalle tulleesta *Pelttarin* suvusta) ja Tenämöjärvi pieniä, oikeastaan joen leventymiä.

PIENA(NKA)

Puolangan ja Vaalan rajalla Puokiojärven eteläpuolella on järvi, josta paikalliset asukkaat käyttävät muotoja *Pienanjärvi* (yleisin), *Pienanka* ja *Pienanganjärvi*. Nimirypäaseen kuuluvat myös *Pienankangas*, *Pienansuo* ja *Pienanka*, vanha kantatila. Nimiin sisältynee 'koiraa' merkitsevä saamen sana (Niels.) *bāenâ*, *bādnâg*-. Sama sana näyttää olevan pohjana Korpiselän nimissä *Pienakka* (tila ja talo) ja *Pienakanvaara* sekä Enontekiön nimessä *Pienajänkkä* (suo). *ie* saamen *æ*:n substituuttina on kyllä harvinainen, vrt. kuitenkin *Lieksa* (< lp. *leakši* ~ *leakšá*), *pieska* 'joen matala sivuväylä' (SKES). *æ*:n tavallisin vastine suomessa on *ä* kuten nimessä *Änätti* sekä sanoissa *jänkä*, *näskätä* ja *päläs*.

VUOSANKA

Kuhmon Vieksillä on lähes peninkulman pituinen järvi, *Vuosanganjärvi*, kartassa v. 1650 Wosango Jerfui, tuomiokirjoissa v. 1659 Wuosanganjärvi. Järven itäpuolella on *Vuosanganvaara*, vaara ja samanniminen talo, sekä *Vuosangansuo*.

Nimi on yhdistettävissä lapin kielen sanaan (lpI) *vyesi* 'vasa'. Koska peurat ja porot kokoontuvat keväisin tietyille paikoille vasomaan, Vuosanka on ilmeisesti ollut juuri tällainen paikka. Samalla tavoin syntyneiksi selittyvät Kemijärven Jotsijärven nimet *Vuosamonlampi* ja *Vuosamonselkä* (kangasmaisema).

LOPUKSI

Kainuun alueen harvinaisten paikannimien etymologioinnissa tulevat nykyasutusta vanhempina nimikerrostumina kysymykseen ainakin saamelaisperäiset, karjalaisperäiset ja länsisuomalaiset (lähinnä pohjalaiset) nimet (ks. Räisänen 1990). Mutta mahdollisesti muutakin, ehkä vanhempaakin ainesta seudun nimistössä on. Esimerkiksi sopii vaikka nimi *Säräisniemi* (murteessa *särräisniemi*), pitkä niemi Oulujärven länsipäässä. Nimen toisen tavun diftongi on ilmeisesti myöhäistä perua, sillä vanhoissa asiakirjoissa toinen tavu on *i:tön*; esim. veroluetteloissa 1577 Säresniemi (VA 4750), 1605 Säresniemj (VA 4844), 1641 Säräsniemj (VA 9110), 1725 Säresniemiby (VA 9278); kartoissa 1650 Seresniemi, 1764 Säresnjemi; tuomiokirjoissa 1675 Särässniemi, 1683 Seresniemi (Tuokko 159–170). Oulujärven Särä(i)zniemen nimen määreosa on alkuaan täsmälleen samanlainen kuin Inarin koltta-alueen nimessä *Sëäras-üä̃ṽ* (Paatsj.), suomeksi *Säräslaki*, jolle ei T. I. Itkosen mukaan (1948b: 521–522, KKSK 1013) löydy selitystä lapin kielestä.

Edellä käsitellyistä nimistä on johdinaines *-nka* tapauksissa *Juolunka*, *Näljänkä*, *Pienanka* ja *Vuosanka*. Kiviniemi (1980: 331–337) pitää *nkV*-suffiksista nimityyppiä (*Puolanka*, *Jyränkö*, *Sääminki*) esihistoriallisena. Hän jakaa tyyppin kolmia: 1) lappalaisperäiset, 2) alkuperältään epävarmat ja 3) sellaiset alkuperältään epävarmat, joiden rinnalla esiintyy kuitenkin suomalaisessa nimistössä homonyymi (esim. *Jäminki* ~ *Jämijärvi*). Työhypoteesina voi Kiviniemen tavoin olettaa, että johtimella *-nkV* on ainakin suuri taipumus liittyä saamelaiskantaisiin nimiin. Vuonna 1990 julkaisemassani artikkelissa jokseenkin varmoja saamelaisperäisiä nimiä ovat *Naamanka* (rinnalla *Naama*), *Puolanka* ja *Vuotunki*, mutta vienankarjalaisten nimeämänä pidän *Perankaa* (vrt. *perä*), vaikka seutuun liittyy kyllä perimätietoa saamelaisistakin. Huomion arvoinen on Kiviniemen ajatus (mts. 337), että suomalaiset olisivat »merkinneet» vierasperäisen paikannimen *nkV*-johtimella. Voisi ajatella edelleen, että »vierasperäiseksi» olisi voitu leimata myös kannaltaan hämärtyneitä omaperäisiä nimiä, sellaisia kuin *Osmanka* (kartassa 1650 OsmangoJ.; järvi Paltamon ja Puolangan rajalla). Mutta ainakin Kuusamossa johdin on voinut liittyä selviinkin suomalaiskantoihin, esim. *Torankijärvi*, *Toranginaho* ja *Kuusinkijoki*. Kuusamon seudulla johtimet *-nka* ja *-nki* ovatkin olleet hyvin produktiivisia.

Kainuun saamelaisperäisiä paikannimiä pohtiessa nousee mieleen kysymys, millaisten kontaktien kautta nimet ovat suomalaisille ja nykykainuulaisille periytyneet. Jos nimien välittäjät ovat olleet vankasti kaksikielisiä, äännevastaavuuksien voisi olettaa olevan melko säännönmukaisia. Syvällisimmät kontaktit olisivat syntyneet tilanteessa, jossa seudun saamelaiset olisivat sulautuneet 1500- ja 1600-luvulla pääasiassa Savosta tullessiin uudisasukkaisiin. Tiedossani on vain Kuhmon Lammasperältä nimiä, jotka voisivat viitata uudisasutuksen lomaan jääneisiin saamelaisiin: esim. v. 1641 veroluettelossa on Pouell Lapalain, v. 1654 Lars ja Pähl Lappalainen, v. 1673 Anders Lappi ja Lars Lappi, manttaaliveroa maksavia miehiä kaikki. Mahdollista on tietenkin, että kyseessä on jo Savosta tullut talonpoikaissuku. Suvun viimeinen jäsen Kuhmossa on Antti Lappalainen (1699–1778), joka elelee yksinäisenä Lammasperällä (prof. Antero Heikkisen löytämä tieto Kuhmon rippikirjoista).

Todennäköisempää kuin täydellinen kaksikielisyys lienee kuitenkin ollut se, että yhteinen kieli on kontakteissa rajoittunut lähinnä muutamien sanojen ja paikannimien käytelyyn. Tällöin nimien siirrossa kielestä toiseen voi olettaa syntyneen transponontivirhei-

▷

tä ja epäsäännöllisyyksiä herkemmin kuin kaksikielisillä. Varsinkin Itä-Kainuun osalta on otettava huomioon vielä se, että saamelaisperäiset nimet ovat voineet välittyä nykykainuulaisille myös Vienan karjalaisten kautta.

LÄHTEET

- Asiakirjoja 1987 = Asiakirjoja Karjalan historiasta 1500- ja 1600-luvuilta. История Карелии XVI–XVII вв в документах. Joensuun yliopisto ja SNTL:n tiedeakatemian Karjalan filiaali. Joensuu.
- HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Keuruu.
- ITKONEN, ERKKI 1986–1989: Inarilappisches Wörterbuch I–III. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XX, 1–3. Helsinki.
- ITKONEN, TERHO 1957: Suomen kielen suksisanastoa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 254. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- ITKONEN, T. I. 1920: Lappalaisperäisiä paikannimiä suomenkielen alueella. – Virittäjä 24 s. 1–11.
- 1948a–b: Suomen lappalaiset vuoteen 1945 I–II. WSOY, Porvoo.
- KKSK = Koltan- ja kuolanlapin sanakirja I–II. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV. Helsinki 1958.
- KIVINIEMI, EERO 1980: Nimistö Suomen esihistorian tutkimuksen aineistona. – Virittäjä 84 s. 319–339.
- KORHONEN, MIKKO 1981: Johdatus lapin kielen historiaan. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 370. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- NESHEIM, ASBJØRN 1947: Lappisk fiske og fisketerminologi I. – Studia Septentrionalia III. Oslo.
- NIELSEN, KONRAD 1932–1938: Lappisk ordbok – Lapp Dictionary I–III. Oslo.
- NISSILÄ, VILJO 1976: Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö. – Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita 1 s. 43–172. Lappeenranta.
- PIRINEN, KAUKO 1982: Savon historia II:1. Rajamaakunta asutusliikkeen aikakautena 1534–1617. Kustannuskiila Oy, Pieksämäki.
- 1988 = Pirkko-Liisa Lehtosalu-Hilander – Pirinen, Kauko: Savon historia I. Kustannuskiila Oy, Kuopio.
- RÄISÄNEN, ALPO 1990: Zur Entstehung des Namengutes in der Einöde Kainuus. – Studia Fennica 34 s. 91–108.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1989: Sámi-suoma sátnegirji. Saamelais-suomalainen sanakirja. Jorgaleaddji Oy, Ohcejohka.
- SKES = Suomen kielen etymologinen sanakirja I–VI. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XII, 1–6. Helsinki 1955–1978.
- VAHTOLA, JOUKO 1980: Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty. Nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus. Studia Historica Septentrionalia 3. Rovaniemi.

ARKISTOLÄHTEET

NA = Nimiarkiston kokoelmat. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.

Kartta 1650 = Geographisch afrijtning öfwer Cajeneborgs Lähn — af Claes Claesson (MH 107/2 3/1; on Kajaanin läänin yleiskartta vuodelta 1650). Valtionarkisto.

Tuokko = Pohjanmaan tuomiokirjat 1600-luvulta. Tuokon kortisto. Valtionarkisto.

VA = Pohjanmaan veroluetteloita 1500–1700-luvuilta. Valtionarkisto.

KAINUU PLACE-NAMES
OF SAAMI ORIGIN

The writer has earlier discussed Kainuu place-names that date from before the present settlement in the area (Räisänen 1990). The present settlement of Kainuu dates from the 16th and 17th centuries, and came mainly from Savo. In the previous study, three strata were distinguished in the older place-names: (1) Saami names, (2) Karelian names, and (3) Ostrobothnian names.

The present article discusses additional Kainuu place-names that the writer argues to be of Saami origin. In addition to linguistic factors, particular attention is paid to the naming motive, i.e. the actual nature of the places referred to. For example, names with the form *Änätti-* in Kainuu and *Änä-* and *Änäkkä-* in East Finland often mean large lakes or bodies of water. These names can thus be linked to the Saami word *ædne-* 'big' (compare Finnish *enä-*). The four Finnish *Jaappa(a)* names denote bodies of water. They can be related to the Saami word *čap¹ pâd* 'black' (cf. Nielsen), because the colour of the water or the shadow of the surrounding forest often motivated such Finnish names as *Mustalampi* 'black pool' and *Mustalahti* 'black bay'. There are about 40 names in Finland of the form *Laatas*, *Laattaa*, and they all originate in the Saami adjective *láhtes* 'level'. The *Laattaa*-names in North Savo and Kainuu nevertheless require the original form **laattaya*, so they cannot come directly from the Saami form *láhdes* but from its *g*-form derivative.

Of particular interest are the two *Juolunka* names in Kuhmo and the *Juolu* names in Central Ostrobothnia and western Lapland, whose source is Saami *čuollo* 'salmon-dam bar, fence'. Both the Kuhmo names originally denoted a long, narrow peninsular between two lakes. In Central Ostrobothnia *Juolu* often means a narrow sandy ridge. Such sites were good places to trap wild deer. This evidence from place-names confirms the suggestion made by A. Nesheim (1947: 159, 174–177) that Saami *čuollo* was not only a fishing term but also related to deer hunting.

The Kuhmo name *Jämäs* (the only occurrence in Finland) is linked to

▷

Saami *jámeš* 'dead, deceased'. The problem with this association is that the Saami word has a central *a* (*á*), for which the Finnish equivalent is usually *a* or *aa*, as in the word *saame* < Saami *sabme*. The writer nevertheless assumes that *á* could also have been replaced by *ä* in Karelian areas. Alongside the *Jämäs* name he cites *Säämäjärvi* (a large lake in Olonets) and *Sääminki* (*Sääminginsalo* in documents as early as 1364; the same place is probably meant by the name Samosalö in the 1323 peace treaty of Pähkinäsaari). These names are then linked to Saami *sabme*.

The name *Näljänkä* is assumed to contain the numeral *njeallja* 'four' or the ordinal *njealját* 'fourth'. There are many *Aska* names in the region between Puolanka and Sodankylä. With some hesitation, the writer links these names to the word *aske* 'lap, etc.' (= Niels. *âs¹ke*), because the velar *a* is usually matched by Finnish *i*. Another possibility is that the place-name contains an unknown personal name; this is suggested by the fact that most *Aska* names begin with genitive segments.

The name *Hossa* is entirely Finnish in West Finland, (< *hosia* 'horsetail'), but at least the Suomussalmi *Hossa* seems to originate from Saami *hoas¹ša* 'horsetail' (the Saami word is a fairly recent loan from the Finnish one): near *Hossanjärvi* in Suomussalmi there is a place called *Huosiusjärvi*, a form that contains the East-Finnish/Karelian equivalent *huosia*. Hossanjärvi and Huosiusjärvi are clearly related, and the names were probably given by the Lapps. It therefore appears that the Russian Karelians translated the *Huosius* name into their own language, but the name of the larger lake has kept the original Saami form *Hossa*. ■

Kirjoittajan osoite (address):

Joensuun yliopisto, Suomen kielen laitos, PL III, 80101 Joensuu